

አልአሚን፡ ሰር-ዘመን እት ፈን

4ይ ክፍል

ኬትባይ፡ መሕሙድ ዑብደለ (አቡ-ኩፊሕ)
መተርጅማይ፡ ዑብደለ መ/ዐሊ (መዐልም)
ኤረትርየ ሓዳስ

እት ሰነት 1958 ሐረከት ተሕሪር ኤረትርየ አብሀዘት። ወሐቆሁመ እት ሰነት 1961 ጅብሀት ተሕሪር ኤረትርየ ትዐለነት ወግድለ ክፈሕ መሰለሕ አንበተ። ወእብሊ ህዩ ከበር ሰውረት እት ብሩር ወሙድን እት ሐጨር ወቅት ትነሸሐ። ሐልያይ አልአሚን ምሮት ምን እሎም ለእግል ገቢሎም እበ ትትቀደሮም ልትጋደሎ ለዐለው ቱ። ሕዝብ ውሕደት ህዩ ለትሩድ ሕዝብ እግል መሰለሐት አቶብዩ እንዴ ገብአ እግል ካልእ አሕዛብ ህዩ ለዐናቅፍ ወእትብቅት ከሬ ዐለ። ክምሰል ከረ ሕዝብ አልራቢጠ አልእሰላምየ መሰኩብት ካልአም ዐለ። ለበዝሐው እት አንድነት ለዐለው ውላድ ክሰታን ሰበት ገብአው ህዩ ለቴለል ናይ ደያናት እትጀህ ለአጸቡጡ ዐለው። ለሕዝብ ለናዩ መክተብ ህዩ እትለ አዜ ሸርዕ አፍዐበት አው ህዩ እት ዐማረት ሰሩር አዜ ዕያደት እንደብ ለህሌት ዐለ።

እምበል ሐሰት እት አንድነት ለዐለው ሸባብ ረሕመት ወፈርሀት ለአለቦም ቶም ለዐለው። ወእት ሕኩመት ጽጉዓም ሰበት ዐለው። ለእግል ሐሰበው ሐር እንዴ ኢሊሐመዋምጦ ምነ ወድወ ዐለው። ላመ ወጠንያይ ሸዑር ዐለ እግሎም ሸባብ እበ ትትቀደሮም ለትትቀደሮም ወዱ ዐለው። ሕዝብ ረቢጠት ላኪን እብ ሰበት ሓለት አምን እሙር መክተብ ይዐለ እግሉ። ወመሰኡሊኑ ህዩ ከረ ኢብራሂም ሰልጣን ወዐብዱልቃድር ከቢሬ ምን ሰካን አሰመረ ገዛብርሃኑ ዐለው። አንፋሩ ክምሰል ከረ እማም ሙሰ ወሼክ ብርሃኑ አሕመዲን ወደጅያት ሐሰን ወእግሎም ለመሰሉቶም ለዐለው። እብ ጅዋሲስ ወሕኩመት ሕሳር ፍሩድ እቶም ሰበት ዐለ መብዝሐ ወቅት እት አብያቶም ቶም ልትገሰው ለዐለው።

አምዕል ለዐብዱልቃድር ከቢሬ ትቀተለያተ አልአሚን ሰደፍ እት ሱግ እት እንቱ ለመሸክለት ሳደፈት፡ ሸባብ አንድነት ህዬ እምበል ፈርግ ቀትሎ ወልአሰር ሰበት ዐለው፡ ወአዳም በዐል እኪት ወሰኔት መትፈራግ እግሉ ሰበት እበ። አልአሚን ሓምድ ጁብር ለልትበሀል እት ቀበት ጠሐነት ደብአዩ ከትመዩ። ወፈጅራተ እብ እዴሁ እት ተትዩ አሰክ ዋልደይቱ ነሰአዩ። እለ አምዕል እለ አሰመረ እት ሐዘን ወብካይ ሓለፈተ። አዳም ምን መበገሱ ኢትዓየረ ወእብ ፈርሀት ወበሀጅ ትወሐጠ። ሰላም ወመስኩበት ወዓዳለት እጅትማዕየት ህዬ ትሰአነት ወተሐገለት። ክሉ እብ ሸክ ወምን ሕድ ሰክ ወፈርሀ እብ ደያነት ወቆምየት ትፈንጠረ።

ፈጅራተ አዳም ክምሰል አተደሐነ ክል ዎሮት ከአመት ውላዱ ወአዳሙ እግል ሊዴ ተሐት ወለዐል ቤለ ወእብ ሃፈቶት ጆጠ። አልአሚን አክበር መለሀዩ ዓጠ ኢብራሂም አዜ እት መሰር ለህለ እግል ልድሌ አሰክ ቤት ዓጠ ክምሰል መጸአ አልአሚን ምነ ናዮም ሰኣል ሕዩር እት እንቱ ወበሊሰ እንዴ ኢልሀይብ፡ ፈጅአት ሸባብ ውላድ ትግራይ መጸአው ወእሰላም እንቱም መ ክሰታን ቤለዎም እግል ዓይለት። ለወክድ ብዕዳም እንዴ ኢበልሶ ሕቱ እግል ዓጠ እብራሂም እብ ሸፋግ ወለሂ ክሰታን ሕነ ቴለቶም።

እሊ ወቅት እሊ ንዩቶም እኪት እቶም እት እንተ ምን ግዋሬ እት እዴሀ በንዴረት አቶብዩ እት ህሌት ምሕረት ዐንዱ መጸአት። ወእሎም አቶብዩን ክምሰልቶም አት አከደት እሎም ወሐቱ እግል እሊቦሎም ተሐሰቡቶም። ህቶም ህዬ ግደይ ረቢጠት ግደይ ልብሎ ዐለው። ወእግል ሸዑብ ኤረትርዩ እብ ደያነት ፈንጨጋር ወዱ እቱ ዐለው።

ምሰል እሊ ኩሉ እብ ከረ ዐብዱልቃድር ከቢሬ ወእብራሂም ሱልጣን ወወልደአብ ወልደማርያም ወድዉ ለዐለው ግድለ፡ እት ደንጎበ ሸዑብ ኤረትርዩ ሕርዩቱ ወእስትቅላሉ እግል ልንሰእ ለዐለ እግሉ እንክር እንዴ ከረው፡ እብ ሐለት ወመአመረት እብ ፈደረሸን ምሰል አቶብዩ እት ሰነት 1959 ቀርነው ወኤረትርዩ ዐሰር ራብዓይት ውላየት አቶብዩ ገብአት። ኤረትርዩ እምበል ምራደ ወምራድ ገቢለ፡ ለአምዕል ለበንዴረት ኤረትርዩ ትከፊተ ህዬ፡ ሸዑብ ኤረትርዩ እብ ልቡ በክ ገሀ ወሐዘኸ።

ላመ ፓርላማን ሸዑብ ለዐለው እብ ሕዝብ አንድነት ትፈንጠረው ወገሌሆም ትቀተለው። ለለአፈርሁዎም ክምሰል ከረ መርሐም መሐመድ ዑመር አኬቶ ቀደም መደማም ኤረትርዩ ምሰል አቶብዩ አሰረዎም። ክምሰል ከረ መርሐም እድሪስ መሐመድ አድም ህዬ አሰክ ደውለት ግወሬ እግል ልህረቦ ቀድረው። ሸዑብ ኤረትርዩ ሐቆ መሐወላት ብዙሕ ሕርያኑ ሕርያን ግድለ ገብአ። ወሐቱ ሐቱ ሰብተምበር 1961 እብ ረሰሚ ሰውረት አዕለነ። ከእብሊ ሔዘያይ ሕርዩት እብ ልቡ ቀርዶ ወፈርሐ። ወካይን ወዛልም ላቱ እብ ፈርሀት ወረብሸት ትበጭበጨ ወተርሀ።

አልአሚን ምን ንእሹ መልተዝም ሐረከት ተሕሪር ኤረትርዮ ሰበት ዐለ። እግለ እክባር ንዳል ሸዑክ ኤረትርዮ ልሰመዕ እግል ምን ከረን ወአቁርዳት መጽእ። እብ ምሰጢር ለአተንትን እሶም ዐለ። ሸዑክ ኤረትርዮ እት ወቅት ሰኒ ሰቁፍ ምንመ ዐለ ሙሰተዕምረት አቶብዩ ሰቃፈተ ወህግዮሀ እት ረአሰ ሸዑክ ኤረትርዮ እብ ሐሊት ትፈርዶም ሰበት ዐለት። ሸዑክ ኤረትርዮ ሰቃፈቱ እት ትትደሀር ንሶት።

ረብዐት

እተ ወቅት ለሀይ እት አሰመረ ሰለሰ ሐይ ትግሬ በዝሕ እቱ ዐለ። ሐይ አበሻውል ዐድ ቀድሐት ወሐይ ፈሮብዮት እብ ብዝሐ እት ሰከት ሐዲድ ለሸቁ ሸቃለ ሰበት ዐለው። እሎም ተጀመግት እንዴ ወደው ከእብ ሰሜት ረብዐት ልተልሀው ዐለው። ውላድ ወአዋልድ ምሰል እንዴ ትጀምዐው ክል ላሊ እት ሐይ ዎሮት ልተልሀው ልትመዮው። ሐልያይ አልአሚን ምሰል ሰናቱ ወመተልህዮቱ እንዴ ገብአ። እበ ዐለ እግሉ ፍቲ ወአምር ፈን ሐልየት ፈናን እድሪስ ወድአሚር ወዐጆላይ ወወድበሸቂር ደግም እግሎም ዐለ። እሎም ምን እሙራም ሐልየት ትግሬ ቶም ለዐለው። ብእሰ ሕቱ እግል ሐልያይ አልአሚን (ብእሰ እግል አሰዩ ዐብዱለጢፍ) መርሐም መሐመድኑር እዛዝ ህቱመ ለሐሌ ወሐልየት ብዕዳም ደግም ዐለ። ከአልአሚን ምኑ ሰምዕ ወከምሰልሁ ደግም ዐለ። ለረብዐት ምሴት ሐቱ እት ሐይ አበሻውል እት ቤት አልአሚን ዐብዱለጢፍ ወሐቱ ምሴት እት ሐይ ዝብርሃኑ አው ህዩ እት ፈሮብዮት እብ ተርተረት እት ልትዳወሮ ልተልሀው እተ ዐለው።

ምን ናይለ ረብዐት ሸሩጥ ህዩ ለእተ ለአትማሱ ቤት ሐሽ ዋሴዕ እግል ለሀሌ እግለ ወውላድ ወአዋልድ ምሰል ክምሰል ለአመሕብሮ ወዳ። ክምሰል ከረ ሐልያይ ጁብር መሕሙድ እትለ ረብዐት እለ ምን እብ መትአያሰ ሻርኮ ለዐለው ናይለ ወቅት ለሀይ አግማም ዐለ። ህቱ ዜብጣይ ከበሮ ሰበት ዐለ ምን አካን ዐባይ ጸብጣም ለዐለው ቱ። ሐልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ ህዩ ምን ንእሹ እት ረብዐት ሰበት ዐበ ወአንበትበተ እት መድረሰት አናሺድ ፈቱ ወለሐን ለአፈግር ሰበት ዐለ። ዲብለ ናይ ፈን ሄራሩ ሰድዩ ዐለ። ላመ እብ ይትምን ወመናበረት ድህርት አሌለ አልአሚን እት ወቅት ዒድ ክምሰል አዳሙ እንዴ ለብሰ ለዘት ወጠዐም ዒድ ክምሰል ክሎም ሰነኑ ለአዳውር ዐለ። አምዕል ዒድ እሰላም ልግበእ ወክሰታን አድሕድ በጽሐ ወምሰል ለአመሕብሮ ዐለው።

ሐልያይ አልአሚን እት ወቅት ሸባቡ ብዙሕ ጭቁጣት መናበረት ወሰያሰት ሐልፈ ወትዐደ። እት ዝክርያቱ ብዙሕ ቱ ዐለ። እግለ እብ አርወሐቱ ለሻረከ እቱ ወእብ ዕንቱ ለረአዩ ወእብ እዘኑ ለሰምዐዩ እሊ እግል ልትበሀል ኢቀድር። አልአሚን እት ወቅት ንእሹ ዝያደት ክሉ አርወሐቱ ረፍዕ። ለብሰቱ ወተሰሪሐት ጭገሩ እህትማም ለልሀይብ ቱ ለዐለ። እት ወቅት ዕጥለት መድረሰት ወሐቆ መትፈዳሱ ምን ድራሰት እት ሸዋርዕ መዲነት አሰመረ ሸነዕ ልብል ዐለ። እተ ወቅት ለሀይ ሰቁፍ ወእጅትማዒ ወምትሐድር ሰበት ዐለ ዝያድ ምን ሰናቱ ልትርኤ ዐለ። ላመ እተ

ወቅት ለህይ ሰናቶም ለዐለዩ አዋልድ ፍላጎት ግርምተ ወፍላጎት ክፍኢት ተ እት ልብሎ ክል ወቅት ህጅቱም እበን ትገብእ ዐለት። ህተንመ ክምሰልሆም እትለ ውላዳት ካርዩ ወለትትረአዩን ልብለ ዐለዩ።

እትሊ ዕምር እሊ እት ህለ አልአሚን። ሐቴ ወለት ዛይደት ሰናተ ላተ እብ ግርመተ ውብጥረተ ወአደበ እብ ክሉ መካልቀ ወአውሳፈ ልብ ብዝሓም ለትሰልብ ምንግተ። አልአሚን ላኪን ግጥሬሁ ሰበት ዐለት እብ ዝያድ ልቡ ሰልበት ወእብ ክሉ መካልቀ ተዐጀበ። እት ክል ፈርዱ ህዩ ሐማሁ እግል ትግበእ ተምነዩ። እት ፍንጌ አልአሚን ወእለ ጀልበት በሐር ለትመሰል ወለት ላኪን ለገብአት ትግበእ ዕላቀት ይዐለት እምበል ሰላም መርሐበ ወእምበል ግውርነት። አክለ ረአዩ ህዩ ምን ልቡ ተምነዩ ወእብ ሕሳባቱ አሰረ አምሆለለ።

እተ ወቅት ለህይ ክእኒ ክምሰል አዜ ውላድ ወአዋልድ ምሰል እት ክል አካን ልትሃጀት ወሸሂ ሰቱ ይዐለው። ኡዳም ምን ሕድ ከጅል ወአድሕድ ለሐሽም ዐለ። ዕላቀትመ እግል ትውዴ ሰዱድ ሰበት ዐለ። ክል ዎርት ከእብ ድቦሁ መይት ወለሐዬ። ከእብሊ ሰላምም ሰላም ግጥሬ ወሻሞም ሻም ንዩት ወትምኔት ዐለ። አልአሚን ሌጠ ኢትን ለእብ ሻም እለ ወለት እለ ለትደመዐ። ብዝሓም ሸባብ እብ ልቦም ተምነወ ውብሕቶቶም እግል ትግበእ እት ረቢሆም ትደዐው። እት ደንጎበ ህዩ በዐል ቅሰመት ህደዩ። አምዕል ህዳዩ ህዩ ክሎም ልተምነወ ለዐለው ትምኔቶም ሰበት ሐግለው ሐዘን ትገልበበዮም ወድንጋጽ ገብአ እቶም። እብ ፍንቱይ ህዩ አልአሚን ምን ለዐል ክሎም ንዩቱ ሐጭረት ወምን ትምኔቱ ወበዐል ሻሙ ሰበት ትከረመ ሰኒ ተአሰፈ ወአከይ ሓል ገብአ እቱ።

እብሊ አሰባብ እሊ ህዩ እብ ሐልየት ሸማት ትፈተሐ ወግርመተ ወመካልቀ ለናሱበ ሐልየት አፍገረ ወህድጉ ሰሕል ወአውለት ጌሰ። ግርም ወዛይደት ሰናተ ላተ ወለት። እግል ዐደ እብ ሕላይ አተዐገበ። ህደዩ ብሁል ምን ገብእመ ቅድረት ህዳዩ ይዐለት እግሉ። በዲር እብ ይትምነ ወአከይ መናበረት። ወሐር ደራሰት ክምሰል አትመመ ህዩ ሸቅል እንዴ ኢጸብጥ እት ሻማት ግሩማት ሰበት ትሸመመ። አክለ ህዳይ ዎርት ተህደ ህዩ አልአሚን አውሳፍለ እብ ሻማተ ከርበን ጋብእ ለዐለ ወለት ሸርሕ ወእብ ሕላይ ላሊ ወአምዕል እት ድምነተ ተቀም ውብካይ ሌጠ ገብአ። እብ ሰቡብ ሻማተ ህዩ ላሊ ተርሀ ወአምዕል ተህለገ። ክሉ መሰሩ ሰርቤብ ወአኖካይ ገብአ። እት በልዕ አምዲታዩ ትሸርሀበ ወገጹ ትጨባለ። ላመ ዐድለ ወለት። አልአሚን እግል ወለትኩም ለሐሌ ህለ ለልብል ከበር ክምሰል በጽሐዮም እት አልአሚን ንዩቶም አኬት። ወእት ደንጎበ እት ሐሁ ወድ አቡሁ እንዴ መጸአው ሐከ ይአዝመ ምንገብእ አው ሕናቱ አው ህቱ ቤለው። ወድ አቡሁመ ቤት እተ ሰይፋ እንዴ ሐርጠ መጽአዮም ወክልአት ለዐድ ፍንጌ ክልኢቶም ፍንጌር ገብአ። ወምን አሕድ ፈናተዎም።

ሐቆ ወቅት ግድም ለሓለት ህድአት ወላመ ኡዳም እለ አልአሚን ለሐልዩ ለህለ ወለትኩም ኢትን ቤለዎም። ላመ እግለ ሓጺ ዐለ ወድ ዐመተ ሐቆ ሕላይ አልአሚን

ሰምዐ ላተ የሀድዮ ቤለ። ዐደ ህዬ እሊ ሕጻን እሊ ምስል ወለትነ እምበል ግውርነት ለገብአት ትግበእ ዕላቀት ክምሰል አለቡ ክም አትአመነዉ ሀደዮ። ሐቆ ህዳይ ህዬ እስክ ሱዑድዮ ሳፈረት።

እምበል እሊመ ሐልያይ መርሐም አልአሚን ዐብዱለጤፍ ብዙሕ ሐልየት ክያል ሐለ ወእት ወቅዕመ ክምሰልሁ። ከገሌ ምን ፈርያት እለ ሕላየት እግል እለ ልቡ ለነሰአት ወእት በዐል ቅሰመተ ለጌሰት ጀላል ሰናተ ላተ ወለት እብ ክእኒ ወሰፈዮ።

አተንሲኒ ለአምዕል ለእግለ ትበገሰኪ
ዕንኪ በኬት ወአስተንተነት ኩበድኪ
እግል ኢትትሃገይ ኡዳም ዐለ ከጀልኪ
እት ሰላማት ሾከን ደሐን ለሀበኪ

እሊ ወካልእ ክምሰል ከረ ካትም ሕጼ ትዛቤኮ፣ ፋጥነ-ዘሀረ ወብዕድ ሐልየት እግል ሻማት ለትሐለ። እግለ ለሀድዮ ለዐለ ወድ ሓለ እት ሱዑድዮ እሊ ኩሉ ሐልየት አልአሚን እግል እሲትክ ለሐልዩ ህለ ልቡሉ ዐለው።

ልተላሌ